

TERÖR VE MEDYA

Prof. Dr. Hasan Tahsin FENDOĞLU¹

Giriş. En gelişmiş demokratik ülkelerin bile terör sorunu bulunmaktadır; ABD, İngiltere, Almanya, İtalya, İspanya gibi. Terörle ilgili haberlerin medyada verilmiş biçimi Türkiye’de olduğu gibi demokratik çağdaş ülkelerde de uzun süredir tartışılmaktadır.

Türkiye’nin en önemli sorunu olan terör konusunun medyada verilmiş biçimi uzun süredir tartışılmaktadır. Genellikle siyasiler medyayı bu konuda eleştirir, medya mensupları da buna itiraz ederler. Medyanın terörü vermiş biçimi, aslında sadece ülkemizin değil, dünyanın da ilgilendiği önemli sorunlardan biridir.

Genellikle politikacılar televizyon organlarını bu konuda eleştirir, televizyon yetkilileri de “asıl siz sorumlusunuz, biz görevimizi yapıyoruz, hatayı kendinizde arayın; kusur bizde değil, sizde” şeklinde itiraz ederler. Medya görevi gereği terör haberlerine “yer vermek” isteyecek, izleyici de “bilmek” isteyecek, otorite de buna “karşı çıkacak”tır ama önemli olan bu konuda “denge”yi bulabilmek, “**orantılılığı**” sağlamaktır. Türkiye’de ve dünyada medya, genellikle, otoritenin düzenlemelerine karşı dirençli bir yapıda bulunmaktadır. Bilindiği gibi medya, bireyin haber alma hakkı, toplumsal eğilimler, izleyicilerin beklentisi ve sosyo-ekonomik baskılarla şekillenmekte olan bir sektördür.

Bu yazıda terörün medya ile ilişkisi kısaca ele alınmıştır. Terörün tanımı ile ilgili tartışmalar, tarihçesi, Terörle Mücadele Yasasında terör, ceza hukukunda terörizm, sosyolojik boyutuyla terörizm, Türk hukuk mevzuatında terör gibi konular ayrıca ele alınması gereken konular olduğundan bu yazının kapsamı dışında tutulmuştur.

Terör Tehdidi. Türkiye, jeopolitik konumu nedeniyle tarih boyunca olduğu gibi Cumhuriyetten bu yana da terör tehdidiyle karşı karşıya bulunduğundan dolayı, son olarak 12. 04. 1991 tarih ve **3713** sayılı Terörle Mücadele Kanununu (TMK) çıkarmıştır.

Tanımı. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1. Maddesine göre **terör** şöyle tanımlanmıştır;

"Terör, baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biri ile Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki sosyal, laik ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin varlığını tehlikeye düşürmek, Devletin otoritesini zaafla uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her tür eylemlerdir".

Bu madde terörü ve TMK kapsamındaki suçlara terör vasfını veren unsurları açıklamaktadır; yoksa bu bir suç tanımı değildir. TMK’ya göre terör suçları **mutlak** terör suçları (TCK 125, 131, 146-149, 156, 168, 171-172), terör **amacıyla** işlenen suçlar ve teröre **destek** olma suçları diye 3 e ayrılır. Terör suçlarının tamamında

¹ İ. Ü Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Öğretim Üyesi, RTÜK Üyesi, UNESCO İnsan Hakları İhtisas Komitesi Üyesi-ANKARA

TMK un 27 Ekim 1995 tarih ve 4126 sayılı yasa ile değiştirilmesine kadar 647/4 uygulanamadı ama bu değişiklikle birlikte, sadece propaganda suçunda 647/4 (tecil ve tedbire çevirme) mümkün hale getirildi. TMK kapsamında af yasağı vardır (1982/14). Bu kapsama giren suçlarda gözaltı süresi (TMK. md 11, OHAL Kn Md. 26, CMUK. Md. 128) birkaç kez değiştirilmiştir.²

Demokratik Ülkeler, Medya ve Terör. Türkiye’de ve dünyada terör, amacını gerçekleştirmek için özellikle ekranları kullanmak ister. Aslında terör bir reklam ve propaganda yöntemidir; demokratik yöntemle amacına ulaşamayan kesimlerin kendi güçlerini kanıtlamak için kullandıkları bir **reklam biçimidir**. Şöyle ki, bir kez yapılan bir eylem, defalarca ekranda gösterilir ve böylece bir eylem yerine binlerce kez eylem yapılmış gibi olur.

Bu çarpan etkisiyle büyütülen olguya, bu ince çizgiye dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu ince çizginin belirlenmesi medya çalışanları tarafından oluşturulacak **ilkeler** ve yapılacak **hizmet içi eğitim** ile mümkün olabilir.

Ulusal televizyonlardaki bazı görüntüler, Türkiye karşıtı olan özellikle yurt dışındaki televizyonlar için bulunmaz bir fırsattır. Türkiye’deki bir görüntüyü kendi televizyonlarında defalarca gösterirler. İşte bu, tam da terör örgütlerinin istediğidir. Bir atasözünde belirtildiği gibi, “körün istediği bir göz, Allah vermiş iki göz”. Dünyanın en ileri, güçlü ve çağdaş ülkelerinin dahi terörü sona erdirememesinin en önemli etkenlerinden biri, bu tür televizyon yayınlarının, terörün oksijeni olması nedeniyledir.

İfade Özgürlüğü ve Sınır. Kuşkusuz ki, her özgürlüğün bir sınırı vardır. Kriz zamanlarında bile ifade özgürlüğünün bazı sınırları bulunmaktadır. Bu sınırlar, bireyin haber alma hakkı, insan hakları, özel hayatın gizliliğine saygı, kamu yararı, ulusal çıkar, demokrasi gibi sınırlardır. Bu nedenle de sektör içinde de ahlaki ve mesleki kararlar alınmalı; ikilemlerde yol gösterici ilkeler bulunmalıdır.

Terör, amacını gerçekleştirmek için ulusal ve uluslar arası medyayı kullanmak ister. Aslında terör bir propaganda yöntemidir; demokratik yöntemle amacına ulaşamayanların kendi güçlerini kanıtlamak için kullandıkları bir reklam biçimidir. Bir kez yapılan eylem, defalarca ekranda gösterilir ve böylece binlerce eylem yapılmış gibi olur. Terörizmin amacı, hedef unsuru zayıflatmak, çürütmek ve moralini bozmaktır. Buna karşın kendisine inananların moralini yükseltmek, amaca yaklaştıkları intibasını vermek, toplumdaki desteğini artırmaktır. Bunu yapmak için teröristler, en medyatik eylem biçimini seçerler. Kanlı eylemin zamanı, mekânı, usulü ve şekli açısından en medyatik eylem biçimi hangisi ise teröristler, onu yapmak isterler. Bu kanlı eylemin duyulması, medyada yer alması, teröristlerin yaptığı eylemin kendisinden çok daha önemlidir. Şayet yapılan kanlı eylem medyada yer almamışsa, terörist açısından bu eylem boşuna yapılmış sayılır. Terörist kanlı eylemi yaptıktan sonra ekran karşısına geçer ve o eylem medyada ne kadar yer almışsa, hedefine o kadar yaklaştığını düşünür.

Türkiye’de Medya ve Terörün Amacı. Türkiye’deki PKK terörünün amacı, Türkiye’yi zayıflatmak, çürütmek ve moralini bozmak, en zayıf anında yeni bir devlet kurmaktır. Yeni bir devlet kurmak için hedef ülkenin (Türkiye’nin) zayıflamasını sağlamak, bu konuda elinden geleni yapmak, bu arada sürekli Avrupa

² Detay için bk. Fendoğlu, H.T., “**Uluslararası Belgelerde Terörizm**”, Fırat Üniversitesi Rektörlüğü, 27-29 Mart 2000, “Uluslararası Doğu ve Güneydoğu’da Huzur ve Güvenlik Sempozyumu (Terör, Etkileri ve Çözüm Önerileri)”, Bildiri, 2000, ss. 757-769.

ve Amerika'daki insan hakları kuruluşlarıyla ilişkide olmak, ortak hareketler oluşturmak ister. Amacı, vuracağı darbelerle Türkiye'yi zaafa uğratmak, kamu otoritesini zayıflatmak, en zayıf anda, mağdur rolünü oynayarak kendi devletini kurmaktır. Irak, İran ve Suriye'de de benzer faaliyetleri sürdürmek, böylece bu dört ülkeden koparılacak topraklarla yeni bir devlet (Kürdistan) kurmaktır. Hiç kuşku yok ki, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği gibi uluslar arası güçler, komşularımız, dünyada Türkiye'yi istemeyenler, Türkiye'nin büyümesini ve gelişmesini hazmedemeyenler, Terör Örgütünün ilgi duyduğu unsurlardır.

İşte tam da bu noktada belirtilmesi gereken şudur; Türkiye, insan haklarına tam anlamıyla saygı duymalı, bu konuda gereken **bağımsız kurumlarını** kurmalı, hiçbir eksiğe yer vermemelidir. İşte bunlar yapılırken dış politikada da **temel eksen** insan hakları olan bir konsept belirlenmeli, bu çerçevede politikalar geliştirilmelidir. Bunların uygulamada çekirdeklerinin görüldüğünü bu vesile ile burada belirtmek gerekir.

Terör Örgütünün yaptığı terör eylemlerinin bir temel amacı da, kendi militanlarına, militanlarına inananlara ve militanlarının ailelerine "**yıkılmadım ayaktayım**" mesajını vermektir. Terör örgütü sürekli olarak "dağ"ı övmektedir. "**Dağa çıkmak**" yüceltilmekte, olayın bir onur sorunu olduğu propagandasını yapmakta, böylece yurt içinden ve dışından "**dağ kadrosunu**" sürekli takviye etmektedir. Tek yanlı yayın ve propaganda, ulvi kavramlar etrafında bir söylem, aile, çevre ve diğer çeşitli faktörler etkisinde kalan 15-20 yaşındaki genç kendisini bir anda "dağ" da bulmaktadır. "Dağ" hiç bilmeyenlere cazip gelmekte, baba evinde ilgi görmeyip de "bir kot pantolon giymek uğruna" evine terk eden kız çocuklarına rastlanmaktadır. Dağa çıkanların ne ucuz gerekçelerle gittikleri bir başka yazının konusudur.

Bütün bu olanlar karşısında güvenlik güçlerinin yaptığı bir aşırılık, bir hak ihlali, terörün ekmeğine sürülen yağ anlamına gelmektedir. Bu nedenle terörle mücadelenin ne kadar **hassas ve kırılğan** olduğu açıktır. Güvenlik güçlerine verilen insan hakları dersinin ruhu ile birlikte icrası, biçimsel kalmaması, ehil olanlarca anlatılması büyük önem taşımaktadır.

Terör Örgütü, kendisine inananların moralini yükseltmek, amacına yaklaştığı intibasını vermek, toplumdaki desteğini çoğaltmak ister. Bunu yapmak için Terör Örgütü, en medyatik, en çok ses getiren, en kanlı eylem biçimini seçer. Kanlı eylemin zamanı, yeri, yöntemi ve biçimi açısından en **medyatik eylem biçimi** hangisi ise Terör Örgütü gözünü kırpmadan onu yapar. Bu kanlı eylemin duyulması, **televizyonlarda yer alması**, teröristlerin yaptığı eylemin kendisinden çok daha önemlidir. Şayet yapılan kanlı eylem televizyonlarda yer almamışsa, terörist açısından bu eylem **boşuna yapılmış** sayılır. Terörist kanlı eylemi yaptıktan sonra **ekranın karşısına geçer** ve o eylem televizyonda ne kadar yer almışsa, hedefine o kadar çok yaklaştığını düşünür.

Uluslar arası medya kuruluşlarının terörle ilgili haber ve programları özenle yayımladıkları, azami dikkati gösterdikleri bilinmektedir. 11 Eylül 2001 sonrasında Amerikan medyasının, Metro saldırısı sonrası İngiliz medyasının ceset görüntülerini yayımlamadığı ve kanlı görüntülere yer vermediği bilinmektedir.

ABD, Avrupa Konseyi ve İngiltere'de Televizyon ve Terör

İşte terör örgütlerinin bu yapısı ve amacı, medya organlarını harekete geçirmiştir. Amerika ve Avrupa'da bulunan televizyon kuruluşları birtakım **ilke kararları**

almışlardır. Uluslar arası televizyon kuruluşlarının terörle ilgili haber ve programları dikkat ve özenle yayımladıkları, azami dikkati gösterdikleri bilinmektedir.

ABD Örneği. 11 Eylül 2001 sonrasında Amerikan medyasının özenli tutumu anımsanmalıdır.

ABD, bilindiği gibi 1996 yılında PKK'yı terör listesine almıştı. 14 yıl sonra bunun bir yargısal uygulaması dikkat çekmektedir. Şöyleki; ABD'de, Supreme Court (ABD Yüksek Mahkemesi), verdiği son bir kararda, **“terörist organizasyonlara tavsiye ve fikir vermek de maddi desteğe girer ve suçtur”**, diyerek PKK terör örgütüne fikir vermenin suç olduğunu kabul etmiştir. California'da bulunan **Humanitarian Law Project** örgütü, PKK'ya yardım ettiği için mahkemelik olmuştu. Örgütün avukatı Georgetown Üniversitesinden Hukuk Profesörü David Cole, **“biz parasal destek vermiyoruz, hukuksal tavsiyelerde bulunuyoruz”** şeklinde karara karşı üst mahkemeye başvurmuş ve dava Supreme Court'a gelmişti. Supreme Court, **“Kürtlere düşünsel yardım edebilirsiniz ama PKK'ya değil”** kararını vermiştir. Supreme Court, sonuçta; PKK terör örgütüne akıl vermenin maddi destek olduğunu ve suç teşkil ettiğini karar altına almıştır.

İngiltere Örneği. BBC'nin (British Broadcasting Corporation) terörle ilgili yayın ilkelerine bakıldığında şunlar görülmektedir; ceset görüntüsünden sakınılmalıdır. Ölü ve yaralıların yakın çekimi yapılmamalıdır. Terör haberleri ancak özenle verilmelidir. Medya, terörün propagandasına ve tanıtımına alet olmamalıdır.

İngiliz kamu yayıncısı BBC tarafından belirlenen kurallar şunlardır:

1. *Ölüler saygıyla ele alınmalı, zorlayıcı nedenler olmadıkça yayınlanmamalıdır,*
2. *Yakın çekimden kaçınılmalıdır,*
3. *Kanlı sonuçlar üzerinde fazla durulmamalıdır,*
4. *İnsan hayatına ve onun acı çekmesine değer verilmelidir,*
5. *Terör haberleri sorumlu bir şekilde verilmelidir; terörizmle ilgili rivayetlerin öldürücü olduğu unutulmamalıdır,*
6. *Ulusal güvenliği ilgilendiren konularda resmi surlar yasası göz önünde bulundurulmalıdır,*
7. *Teröristlerle mülakat, kamu çıkarı varsa yapılmalıdır, yapılmadan önce yayın politikası kontrolörüne başvurulmalıdır,*
8. *Teröristlerin propaganda ve tanıtım amaçlı gösterilerine BBC alet olmamalıdır,*
9. *Teröristlerin kullandığı dil, basın mensubununmuş gibi kullanılmamalıdır.*

Londra Metrosu saldırısı sonrası İngiliz televizyonlarının ceset görüntülerini yayımlamadığı ve kanlı görüntülere yer vermediği bilinmektedir.

Bununla birlikte İngiltere'de **IRA** ile ilgili haberlerin verilmesi konusunda getirilen yasağın, haberlerin verilmesi ve IRA'nın propagandasının azalmasını sağlamadığı görülmüştür. Sektörün kendi içinde alacağı karar ve düzenlemeler, bir otorite tarafından dayatılan kural ve düzenlemelere karşın her zaman daha etkili olmaktadır.

Avrupa Konseyi. İfade özgürlüğünün iki unsuru vardır: Bilgiye ve düşüncelere erişim özgürlüğü ile bunları yayma özgürlüğü. AİHS'nin 10 uncu maddesine göre;

“Herkes, görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğünü, kamu otoritelerinin müdahalesi olmaksızın haber veya fikir alma ve

verme özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon veya sinema işletmelerini bir izin sistemine bağlı tutmalarına engel değildir.

Kullanılması ödev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler; demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, ülke bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, asayişsizliğin veya suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının ün ve haklarının korunması, gizli kalması gereken haberlerin yayılmasına engel olunması veya yargı organının otorite ve tarafsızlığının sağlanması için kanunla öngörülen bazı usullere, şartlara, sınırlandırmalara ve yaptırımlara bağlanabilir.”

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından kabul edilen Medya ve Terörizm konulu Rec 1706 (2005) sayılı Tavsiye Kararının 8 inci ve 10 uncu paragrafları önem taşımaktadır;

“8. Parlamento, medya çalışanlarını aşağıdakilere uymaya davet eder:”

- i. Meslek kuruluşları aracılığıyla; terörizmin etkilerine gereğinden fazla katkıda bulunmadan kamuoyunu haberdar etmek maksadıyla gazeteciler, fotoğrafçılar ve terörist eylemlere değinen veya bunlara maruz kalan editörler için etik ilkeleri geliştirmeye;
- ii. Terörizm hakkında medya haberlerinin hassas niteliği ile ilgili artan farkındalığı amaçlayarak medya çalışanları için eğitim kursları düzenlemeye;
- iii. Terörist ile elbirliğiyle hazırlanmış sansasyonel haberler ve görüntüler için bir yarıştan kaçınmak maksadıyla kendi aralarında, örneğin kendi meslek kuruluşları aracılığıyla işbirliği yapmaya;
- iv. Terörist eylemlerin sebep olabileceği halkta korku duygusu ekleyerek veya teröristlere propaganda için platform sunarak teröristlerin çıkarlarına uygun davranmaktan kaçınmaya;
- v. Kurbanların insan onuru ve mahremiyetini ihlal eden veya kurbanlar ile ailelerinin yanı sıra halk üzerinde bu tür eylemlerin etkisini artırmaya katkıda bulunan terörist eylemlerin şok edici resimlerinin yayımlanması veya görüntülerinin verilmesinden kaçınmaya;
- vi. Terörizmin altında yatan toplumsal gerilimi, haber ve yorumlar aracılığıyla abartmaktan kaçınmaya ve özellikle de her tür nefret söylemini yayınlamaktan imtina etmeye.

“10. Parlamento, Bakanlar Komitesine, üye devletler ile gözlemci ülkelerden medya ve yeni iletişim hizmetleri ile ilgili olarak aşağıda belirtilen unsurların yerine getirilmesinin talep edilmesini tavsiye eder;

- i. sebepleri ile birlikte terörle mücadeleye karşı yürütülen eylemler ve devletin stratejileri hakkında kamuoyunun ve **medyanın düzenli olarak bilgilendirilmesi;**
- ii. devlet otoritelerince terörle mücadele mazereti altında terörist eylemler ve tehditlere karşı verilen tepkilerin yanı sıra terörizm hakkında medyada bilgi ve görüşlerin yayımlanmasını gereksizce yasaklamaktan veya kısıtlamaktan kaçınılması;
- iii. terörizmi araştıran gazetecilerin, teröristlerce veya devlet otoriteleri tarafından yapılan anti-terör eylemlerinin neden olduğu tehlikelere gereksiz bir şekilde maruz kalmalarının önlenmesi için her olaya ilişkin özel güvenlik durumu hakkında terörizmle ilgili medyanın, kendi istekleri üzerine, bilgilendirmesi;
- iv. medya içeriğinin eleştirel ve bilinçli tüketiminin teşvik edilmesi ve terörist eylemlerin neden olduğu korku hakkında **vatanadaşların farkındalıklarının** mümkün olduğunca artırılması amacıyla okul müfredatına medya okuryazarlığının dahil edilmesi;

v. teröristlerin internet üzerinden, illegal mesaj ve görüntüleri yayınlamalarını önlemek amacıyla yasa uygulayıcı otoriteler ve polisle işbirliği yapılması;
vi. bilgisayar sistemleri aracılığıyla işlenen **ırkçı ve yabancı düşmanlığı** unsurları içeren eylemlerinin cezalandırılmasına ilişkin Sibersuç Sözleşmesinin Ek Protokolünün, etnik orijin, millet, soy, ırk veya renk veya bu faktörlere bir mazeret olarak kullanılan din temelinde herhangi bir kişiye veya gruba karşı nefret duygularını ve şiddeti savunan, teşvik eden veya kışkırtan terörist içeriğe uygulanması;

Yine **Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi** tarafından kabul edilen Kültür Aracılığıyla Terörizmle Mücadele konulu Rec 1687 (2004) ve sayılı Tavsiye Kararının 7. paragrafında aşağıdaki ifade yer almaktadır:

“7. Parlamento; terörist eylemleri tanımlamada ve terörizm ile ilgili tartışmaları ele almada sorumlu medyayı memnuniyetle karşılar ve ilgili mesleki etik ilkeleri üzerinde medya çalışanlarının kendi aralarında derinlemesine yapacakları tartışmaları destekler.³

Yasadaki ilke ve kısıtlamalara rağmen Çağdaş ülkeler ve Türk medyasının otoriter düzenlemelere karşı hoş bakmadıkları ve hatta direnç gösterdikleri belirtilebilir. Medyanın kısıtlara hoş bakmamasının bir nedeni de, terör haberlerinin haber değerinin olması ve halkın bu haberlere karşı büyük ilgi göstermesidir. Böylece **terör haberleri medyayı beslemekte**, medya da sonuçta Terör Örgütünü amacına biraz daha yaklaştırmaktadır. Doğrusu, izleyici haberleri bilmek istemekte, **bilme hakkına saygı** gösterilmesini talep etmektedir. Televizyoncu ise **reyting oranını** artırmak istemekte, halkın bilgi edinme hakkına saygılı davranma yolunu seçmektedir. Bununla birlikte bu tür haberlerin bir boyutu da, **terör kurbanları ve yakınlarının haklarıdır**. Terör kurbanlarının kanlı, dağınık ve istenmeyen görüntüleri, kurban yakınlarını rencide etmektedir. İnsan onuruna saygı ve özel hayatın gizliliği korunmalıdır. Burada iki ayrı hak yarışmaktadır; halkın **bilme hakkı**, terör kurbanının ise bu şekilde **görülme hakkı**. Buna kamu yararı, ulusal çıkar ve demokrasinin gerekleri de eklenebilir.

Bu haberlerin sonucunda ise parsayı kuşkusuz ki terör örgütü toplamaktadır. İngiltere'nin eski Başbakanı Margaret Thatcher, “**propaganda terörün oksijenidir**” demiştir.

İşte bu durumda uluslar arası hukukta yeni bir kavram oluşmuştur; “**Kriz Zamanında İfade Özgürlüğü**”. Konu kuşkusuz ki yeni değildir, belki de insanlığın tarihi ile paraleldir.⁴

Medya ile otorite arasındaki ilişkilerde, otoriter bir anlayış yerine sektörün kendi içerisinde alacağı kararların daha etkin olduğu bilinmektedir. Örneğin İngiltere'nin **IRA**'ya karşı aldığı “medya önlemleri”, IRA'nın propagandasını azaltmamıştır ama sektörün kendi aldığı önlemler **yangının söndürülmesinde** etkili olmuştur.

11 Eylül 2001 tarihli **İkiz Kulelere** saldırılar ile **Londra ve Madrid** eylemleri sonrasında **ABD, İngiliz ve İspanya** medyası kanlı görüntü vermemişken,

³Radyo ve Televizyonların Terör Haberlerini Ele Alış ve Sunuş Biçimleriyle İlgili Yayın Kuralları Belirleme Komisyonu Raporu, s. 3.

⁴Bk. Fendoğlu, “**Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Kavramı ve Bu Konuda İleri Sürülen Teoriler**”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 5, 1991, ss. 107-117.

İstanbul'daki HSBC ve Sinagog eylemlerindeki ölümler, yaralıları, kanlı görüntüler ekranlarda sürekli yer almıştır.

Uygulamaya bakıldığında Türk medyasının bu konuda kimi zaman sınıfta kaldığını söyleyebiliriz. Örneğin Türkiye'nin 3 ilinde yapılan terörist başının yakalanışının yıldönümünü bir televizyon "*Türkiye savaş alanı gibi*" alt yazısı ile vermişse, bu yurttaşın haber alma özgürlüğü değil, açıkça yasanın 4-y ilkesinin ihlalidir. Çünkü Türkiye'de 81 il bulunmakta ve gösteri sadece 3 ilde yapılmaktadır ve "3 il eşittir Türkiye" denklemi yanlıştır.

6112 sayılı RTÜK yasası, terör ve medya konusunda çok önemli yayın ilkeleri içermektedir. Terörle ilgili yayın ilkeleri kısaca şöyle belirtilebilir;

1. "Medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla ... sunarlar" **(6112/8-1)**.
2. "*Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, ... aykırı olamaz*" **(6112/8-1-a)**.
3. "*İrk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz*" **(6112/8-1-b)**.
4. "Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin *korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet eder şekilde sunamaz*" **(6112/8-1-d)**.
5. "Suç işlemeyi suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz" **(6112/8-1-g)**.
6. "Şiddeti özendirici veya kanıkasatıcı olamaz" **(6112/8-1-ş)**.

Uygulamaya bakıldığında Türk medyasının bu konuda kimi zaman sınıfta kaldığını söyleyebiliriz. Örneğin Türkiye'nin 3 ilinde yapılan terörist başının yakalanışının yıldönümünü bir televizyon "*Türkiye savaş alanı gibi*" alt yazısı ile vermişse, bu yurttaşın haber alma özgürlüğü değil, açıkça yasanın 4-y ilkesinin ihlalidir. Çünkü Türkiye'de 81 il bulunmakta ve gösteri sadece 3 ilde yapılmaktadır ve "3 il eşittir Türkiye" denklemi yanlıştır.

Sonuç:

1. Medya kuruluşları **etik ilkeler** geliştirmeli, hizmet içi eğitim kursları düzenlemeli, kendi aralarında işbirliği yapmalı, Terör Örgütünün çıkarlarına uygun davranmamalı, terör eylemlerinin **kurbanlarının** fotoğraflarını göstermemeli, **nefret** söylemlerini yaymamalı, her tür abartıdan kaçınmalıdır. Terör haberlerinin hassas doğası gereği medya çalışanlarına bilgi ve bilinç artırıcı eğitim kursları düzenlenmesi ve mümkün olduğunca **terör haberciliği** konusunda eğitim almış medya mensupları görevlendirilmelidir. Terör haberlerinin sunumlarında ceset görüntüleri, kan izleri, yakın çekim görüntüler verilmemelidir. Yayınlarda terör kurbanları ve yakınlarının insan onuruna ve özel hayatlarının gizliğine saygı ve hassasiyet gösterilmelidir.
2. Terörle ilgili bir haber ile normal bir haber kesinlikle farklıdır, bunun farkına varılmalıdır. **Rekabet ve reyting değil yayıncı sorumluluğu** öne çıkmalıdır. Yayın kuruluşları birbirleriyle işbirliği yaparak haber ve görüntü için reyting yarışına girmekten kaçınmalıdır.
3. Haber, tartışma, analiz programlarında medyada terör konusu yeterinden çok ve defalarca işlenmektedir ve bu durum terör örgütünün işine yaramaktadır. Terörizmde eylem değil yarattığı etki önemlidir.

4. “**Son dakika**” “**flaş**” gibi alt yazı veya çerçeve yazılar ekranda 5 dakikadan fazla tutulmamalıdır. Bu durum, korku, panik, gerginlik ve endişe yarattığından çok zorunlu haller dışında başvurulmamalıdır.
5. Yetkililer duyurmadan önce şehit ailelerine haber verilmemeli, önce yetkililer şehit ailelerine haber vermelidir. **Şehit ailelerinin** evinden canlı yayın ve röportaj yapılmamalı, ağıtlar verilmemelidir.
6. Şehit ve felaket görüntüleri verilirken, ürkütücü, paniğe sevkedici olmamaya dikkat edilmeli, uzaktan çekimle yetinilmelidir. **Terör yanlısı kişilerle** röportaj yapmadan önce kamu yararı düşünülmesi, terörün propagandası yapılmamalı, terör **teşvik** edilmemelidir. Terör eylemlerinin halkta korku, panik, yılgınlık duygusunu yarattığı göz önüne alınarak yayınlarda bu unsurları körükleyici görüntü ve üsluptan kaçınılmalıdır. Görüntü tekrarları, haberlerde gerilimi artırıcı müzik ve ses efektleri kullanımı, sansasyonel haber başlıkları ve alt yazı kullanımı gibi görüntülerden uzak durulmalıdır.
7. Terörle ilgili haberler verilirken vtr yayınlarının **arşiv niteliği** mutlaka belirtilmelidir.
8. Haber ve yorumlar yoluyla terörizme dayalı toplumsal **gerilimi** şiddetlendirmekten ve özellikle de **nefret** söyleminin her türünü yaymaktan kaçınılmalıdır.
9. Terör örgütleri ve eylemleri haber yapılırken **dil, üslup ve terminolojiye** dikkat edilmelidir.
10. Yayın kuruluşları teröristler için **propaganda** ortamı yaratmamalı, teröristlerin çıkarlarına uygun hareketlerden kaçınmalıdır.
11. Yayın kuruluşları, özellikle masum insanların hayatını tehlikeye atmamak için terör eylemlerini **canlı** olarak yayınlamaktan kaçınmalıdır.
12. Radyo Televizyon Üst Kurulu (**RTÜK**), Anayasanın 133 üncü maddesinin ve 3984 sayılı yasanın kendisine verdiği yetkinin öncelikle “düzenleme” olduğunun bilincinde olmalıdır.
13. **RTÜK** terör haberleri ile ilgili tavsiye niteliğinde kriterler belirlemeli, yol gösterici ilkeler hazırlamalıdır.
14. **RTÜK**, bu konuda medyaya dönük eğitim seminerleri düzenlemeli, bu tür süreçlere destek olmalıdır.
15. Kamu yetkilileri mümkün olan en kısa sürede ve sürekli olarak medyaya bilgi akışını sağlamalıdır. **Bilgi kirliliğinin** (dezenformasyon) yaşanmaması için kamu, sürekli olarak medyayı bilgi sahibi kılmalıdır.⁵

⁵ Bu yazıda şu iki makalemizden yararlanılmış, konu burada güncellenmiştir; “**Televizyon Terörün Oksijeni**” midir?, SDE, 27 Temmuz 2010, ve “**Medya ve Terör**”, SDE, 29 Haziran 2010.